

Kitty Courbois

grande dame van het Nederlandse toneel

Ze speelde talloze film-, televisie en theaterrollen en is nog altijd onverminderd populair. Kitty Courbois is de 75 inmiddels gepasseerd en geldt ongetwijfeld als de grande dame van het Nederlandse toneel. Sinds haar debuutfilm 'Helden in een schommelstoel' uit 1963 is ze een constante factor in haar vakgebied. Courbois, geboren en opgegroeid in Nijmegen, vierde twee jaar geleden haar vijftigjarig toneeljubileum en staat momenteel in het theater met haar solovoorstelling 'Courbois, Parels van Poëzie'. Applaus in gesprek met een actrice wiens persoonlijkheid net zo indrukwekkend is als haar carrière.

TEKST RICHARD CARMIGGELT

Het Lloyd Hotel aan de Handelskade in Amsterdam, op een regenachtige woensdagochtend in november. Een vrouw, gekleed in regenjas met panterprint en dik gevoerde muts met frivole veren voert een druk gesprek in de deuropening van het restaurant. Een man luistert aandachtig en schaterlacht. Het voorkomen van de vrouw doet niet direct vermoeden dat Kitty Courbois degene is die de man vermaakt. Zodra ik naderbij kom, worden alle twijfels weggenomen. Haar lage, harde stem klinkt herkenbaar en laat dan ook niets meer te raden over. "Ik hoor het wel vaker. Mensen herkennen mij meestal niet zo snel van gezicht, maar zodra ik mijn mond opendoe, draaien alle gezichten mijn kant op." Haar harde geluid in combinatie met haar donkere, doordringende blik maakt haar voor regisseurs zeer geschikt voor tragische rollen. "Slechte personages zijn voor mij nooit slecht genoeg. Rollen waaraan iets mankeert hebben altijd mijn voorkeur gehad. Toch speel ik niet louter slechte mensen hoor. Denk aan Maanlicht van Pinter waarin ik een gevoelige, machteloze moeder speelde. Een goed acteur of actrice moet zich in iedere rol kunnen verplaatsen, met de nadruk op verplaatsen. Sommigen beweren dat je in de huid van iemand anders moet kruipen. Onzin! Je neemt toch je eigen lichaam en je eigen stem mee? Elke rol is een gedeelte van jezelf."

'Ik ben een **zondagskind** bij wie alles komt **aanwaaien**'

Jeugd

Kitty Courbois werd in 1937 geboren in Nijmegen, boven de juwelierszaak van haar ouders op de hoek van de Evertsenstraat en de Dr. Jan Berendsstraat. Ze groeide op in een gezin van vijf kinderen. Toen ze drie jaar oud was werd ze geconfronteerd met de wreedheid en het verderf van de oorlog. Op haar negende stierf haar vader. Volgens haar broer en jazzmuzikant Pierre Courbois hebben zij nooit echt een opvoeding gehad. "Klopt, dat is logisch. Mijn moeder moest vijf jonge kinderen onderhouden, waardoor regelmaat ontbrak. Thuis was het rommelig, druk en bij vlagen droevig. Bovendien was ik bang voor mijn moeder, bang om iets verkeerd te doen. Alles moest volgens de regels van het katholieke geloof. Mij is altijd wijs gemaakt dat God alles zag wat ik deed. Deed ik iets verkeerd, dan werd ik gestraft en kwam ik in de hel. Het katholicisme is moordend. Dat vind ik een rot geloof. Ik heb het altijd afgezworen. Over ziekte en dood werd nooit gesproken. Ik mocht ook niet bij de begrafenis van mijn vader zijn. Begravenissen zijn niet bedoeld voor kinderen, werd er gezegd. Daar heb ik nooit iets van begrepen en het is me ook nooit uitgelegd. Mijn vader was ineens weg en mijn moeder wilde er niet meer over loslaten dan: 'papa is dood en ligt nu onder de grond'. Daar heb ik als kind vaak nachtmerries van gehad, vooral als je geen afscheid hebt kunnen nemen. Desondanks ben ik dol op kerken. Graag steek ik kaarsen aan voor mensen die ziek zijn of overleden. Op vakantie is er geen kerk die ik zo maar voorbij loop. Vreemd eigenlijk!"

Kitty Courbois als twintiger

Toneelschool

Desondanks kijkt Courbois terug op een fijne jeugd en bewaart ze goede herinneringen aan Nijmegen. Ze betitelt het als een heerlijke stad. Ook met Arnhem heeft ze een band. "Mijn broer Pierre woont er op een woonboot en mijn nichtje woont ernaast. Een andere broer woont in Druten. Dit noopt mij ertoe om regelmatig in Gelderland te zijn. Met name Arnhem vind ik geweldig! De boten, Onderlangs, de Rijn... En niet te vergeten de toneelschool waar ik op mijn 21ste ging studeren en waar ik inmiddels al jaren les geef. Ik geniet van jonge mensen." Haar Arnhemse studiekeerperiode zorgde er niet alleen voor dat ze haar ouderlijk huis verliet en voorgoed loskwam van het geloof, maar ook dat ze sterker en volwassener in het leven kwam te staan. "Ik ging ineens anders lopen en anders praten. Mijn hele houding veranderde. Volgens broer Pierre ben ik een tijd lang iemand anders geweest. Er werden je in die tijd veel complexen aangepreut op de toneelschool. Niets was goed en alles moest anders. Daardoor werd je ook anders. Gelukkig gaat het er tegenwoordig een stuk soepeler aan toe. De hiërarchie is verdwenen."

'Ik heb een zwarte lijst met mensen waar ik absoluut niet mee wil werken'

Parels van poëzie

Kitty was drie jaar toen ze voor het eerst applaus kreeg. Zij, haar broers en zusje traden verkleed als kabouters op in de tuin met een kindergedicht. De kinderen uit de straat betaalden twee cent entree en kregen limonade met een rietje. De poëzie was altijd dichtbij. In haar nieuwe theatervoorstelling *Parels van poëzie* vertelt Courbois over haar rijke leven en leest ze gedichten voor die zij mooi vindt en die veel voor haar betekenen. "Deze voorstelling is zeer persoonlijk, omdat het een overgroot deel van mijn leven beslaat. Een belangrijk aspect binnen deze voorstelling is oorlog en de onvoorstelbaar grote indruk die het op me heeft gemaakt. Ik kan me nog goed herinneren hoe mijn vader de brandbommen van ons dak afhaalde. Ook het beeld van de levenloze lichamen die her en der op straat lagen, verdwijnen nooit van mijn netvlies. Daarentegen draag ik ook geestige gedichten voor waar men in de zaal erg om moet lachen. Het was trouwens nog een hele klus om vrolijke gedichten te vinden. Vaak gaan ze over de minder genoeglijke zaken des levens als afscheid, liefdesverdriet, eenzaamheid en dood." De reden dat Courbois op deze manier haar leven de revue laat passeren heeft te maken met haar grote passie voor het voorlezen van gedichten. Daarmee was ze zelfs al menigmaal van betekenis voor grootheden uit de vaderlandse literatuur. Toen Remco Campert de Gouden Ganzenvaar kreeg overhandigd, heeft hij mij gevraagd om tijdens de uitreiking een paar gedichten voor te lezen. Ook

bij de uitvaart van Harry Mulisch heb ik op verzoek van zijn familie een gedicht voorgedragen. Ik probeer mijn gedichten heel toegankelijk te maken, waardoor het voor veel mensen begrijpelijk en mooi wordt. Daar ligt mijn kracht."

Dat Courbois de stap heeft ondernomen om een solovoorstelling te laten produceren mag overigens een wonder heten. "Ik haalde het nooit in mijn hoofd om zo iets te doen. Het leek me zo eenzaam. De mensen die het wel deden heb ik nooit begrepen. Mijn leven lang heb ik in gezelschappen gespeeld, maar omdat ik van avontuur houd, wilde ik het toch een keer proberen. Er is een wereld voor me opengegaan. Ik vind het echt leuker en spannender dan ik dacht."

Jubileum

Twee jaar geleden zat ze een halve eeuw in het toneel. In die afgelopen vijftig jaar speelde Courbois in talloze toneelproducties, waaronder Medea en Mooi Weer Vandaag, in speelfilms als Leedvermaak en Op Hoop van Zegen en televisieseries als Het Wassende Water, Een Mens van Goede Wil en Spijkerhoek. Bovendien werd zij voor een aantal producties genomineerd en onderscheiden. Bij haar vijftigjarig toneeljubileum ontving zij de naar haar vernoemde Courbois-Parel, een nieuwe toneelprijs die zij naar eigen inzicht door kan geven aan een volgende actrice. Toch heeft ze niet te lang stilgestaan bij deze mijlpaal. "Die jaren zijn vanzelf voorbij gegaan, daar heb ik niets voor hoeven doen", zegt ze nuchter. "Ik ben tot de ontdekking gekomen dat er in al die jaren niets is veranderd."

'Zolang ik toneel kan blijven maken doe ik het. Desnoods in een rolstoel'

Veel heeft ze in haar filmcarrière te danken aan regisseur en leeftijdsgenoot Frans Weisz. Hij liet haar debuteren op het witte doek met de korte film Helden op een

Schommelstoel, maar meer indruk maakte Courbois met de in 1966 verschenen film Het Gangstermeisje. "Zonder hem was ik waarschijnlijk niet zo succesvol geweest. Frans heeft in dat opzicht veel voor mij betekend. Onlangs heeft hij in een televisieprogramma opgebiecht dat hij vroeger smoorverliefd op me was. Ik alleen nooit op hem. Toch heeft het me mooie rollen opgeleverd", zegt ze lachend. Nooit heeft ze hoeven smeken om een rol. Alles is haar naar eigen zeggen komen aanwaaien. Ik ben daarom ook niet trots op mijn carrière. Ik ben een zondagskind die op het juiste moment de juiste mensen tegenkwam. Ik ben trots op mijn dochter, mijn kleinkind, mijn broer, maar niet op mezelf. Ik vind het heel gewoon allemaal."

Uiteindelijk waren het de voorstellingen van Toneelgroep Amsterdam waarmee Courbois het meeste bekendheid verwierf, waaronder het dramatische 'Medea'. "Deze rol is me in de afgelopen 52 jaar het meest bijgebleven en heeft me veel be-

kendheid opgeleverd. Het was een voorrecht om hierin te mogen spelen." Heeft de geboren Nijmeegse ook wel eens spijt gehad van een rol? "Oh ja, zeker, maar die noem ik niet. Ik had soms een bloedhekel aan de regisseuse, omdat ze simpelweg niet goed genoeg was. Als je geen goede regisseur hebt is het verschrikkelijk om iets te spelen. De wijze les die ik ervan heb geleerd is dat ik niet zomaar op alles 'ja' moet zeggen. Ik heb voor mezelf dan ook een zwarte lijst met mensen waar ik absoluut niet mee wil werken."

Nooit te oud

Onlangs heeft Kitty Courbois de oprames afgerond van de nieuwe telefilm 'Nooit te Oud' die in het voorjaar van 2013 te zien zal zijn bij Omroep Max. Het gaat over bewoners van een zorgcentrum die in opstand komen omdat ze slecht worden behandeld. Naast Courbois bestaat de cast onder meer uit Aart Staartjes, Gerda Havertong, Kasper van Kooten en Georgina Verbaan. Zou ze zelf in een bejaardenhuis willen wonen? "Nee joh, schei uit. Ik moet er niet aan denken. Het is gelukkig ook niet nodig, want ik voel me nog kiplekker! Ik ga zelfs nog drie keer per week naar de sportschool om te fitnessen. Dat werkt verslavend! Het liefst ga ik iedere dag."

Toch is de actrice op een leeftijd waarop ze steeds vaker afscheid moet nemen van dierbaren. "Joop Admiraal (acteur, red.) en Ramses Shaffy waren echte vrienden van me. We waren een drie-eenheid. Ik vind het heel erg dat ze er niet meer zijn. Het is één van de mindere kanten van ouder worden. Ik heb inmiddels veel doden om me heen."

Courbois zegt zelf niet zozeer bang

te zijn voor de dood. Weliswaar werd ze door het vroege overlijden van haar vader op zeer jonge leeftijd geconfronteerd met de harde realiteit dat aan ieder leven een einde komt. "Lange tijd dacht ik dat ik zelf ook niet oud zou worden, maar nu ik 75 ben realiseer ik me wel dat ik met één voet in het graf sta. De angst om dood te gaan is er niet door toegenomen. Eerder vrees ik dat ik straks niet meer kan lopen en nooit meer op het podium kan staan, maar ook daar denk ik niet te lang over na. Ik ben ontzettend positief ingesteld en geniet nog volop van het leven. Er zijn nog zoveel leuke dingen te beleven." Daarom weigert ze na te denken over haar laatste rol. "Er komt telkens weer iets nieuws. Zolang ik toneel kan blijven maken doe ik het. Desnoods in een rolstoel." 🚶

Kitty als vijfjarig meisje in Nijmegen